

Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์)

Volume 9
Issue 0 1-3

Article 7

1997-01-01

การวิเคราะห์สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาล ขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

นุชมาศ แจ่มหมื่นไวย

ประนอม รอดคำดี

พิชฎาภรณ์ มูลศิลป์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuns>

Part of the [Nursing Commons](#)

Recommended Citation

แจ่มหมื่นไวย, นุชมาศ; รอดคำดี, ประนอม; and มูลศิลป์, พิชฎาภรณ์ (1997) "การวิเคราะห์สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาล ขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข," *Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์)*: Vol. 9: Iss. 0, Article 7.

DOI: 10.58837/CHULA.CUNS.9.1-3.7

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuns/vol9/iss0/7>

This Original article is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Nursing Science Chulalongkorn University (วารสารพยาบาลศาสตร์) by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทความวิจัย

การวิเคราะห์สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาล ขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

นุชมาศ แจ่มหมื่นไวย *

ดร. ประนอม รอดคำดี **

ดร. ทิษฎาภรณ์ มูลศิลป์ ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์พยาบาล จำนวน 46 คน ที่นิเทศนักศึกษาในคลินิกจากวิทยาลัยพยาบาล 4 แห่ง ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบบันทึกการสังเกต และคู่มือการวิเคราะห์สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล โดยรวมและรายด้านมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านการเป็นแบบอย่าง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล จำแนกตามอายุ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่จำแนกตามภาควิชาการพยาบาลและตามการอบรมครูคลินิก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* อาจารย์ ประจำแผนกวิชาการพยาบาลสูติศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เป็นเรื่องธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ ที่อยู่บนพื้นฐานของสัมพันธภาพเพื่อการช่วยเหลือ ดังนั้น สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือจึงเป็นเสมือนพันธะสัญญาของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม

ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ สำหรับนักศึกษาพยาบาล นักศึกษาต้องการผู้สอนที่มีความพร้อมเสมอ ที่จะให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะนำอยู่ร่วมด้วยในสถานการณ์ที่ตึงเครียด (Jacobson, 1966) จากการศึกษาของ ดรอน พบว่านักศึกษาจะให้ความสำคัญในเรื่องของสัมพันธภาพ ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษา สอดคล้องกับเนล (Nelms, 1988) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาพยาบาลก็คือ การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับผู้สอนในคลินิก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะของพยาบาลวิชาชีพ

จากการสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พบว่า นักศึกษาไม่สามารถปรับตัว ไม่สามารถมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ อาจารย์พยาบาล (Cohen, 1981) จากงานวิจัยของ กมลรัตน์ เอิบลิรี (2535) พบว่า อาจารย์มีข้อจำกัดในการสร้างสัมพันธภาพกับนักศึกษา อาจารย์ดีเตือนนักศึกษาต่อหน้าผู้อื่น สัมพันธภาพดังกล่าวนี้จะส่งผลทำให้นักศึกษามีเจตคติทางลบ ต่อตนเอง ต่ออาจารย์พยาบาล มีการตอบสนองหรือการแสดงออกของนักศึกษาต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ และจะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน แต่ในทางตรงกันข้ามการที่มองเห็น นักศึกษาเป็นบุคคลหนึ่งที่มีค่าต่อวิชาชีพ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเติบโตเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี เรียนรู้ถึงการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะกับผู้รับบริการ (De Young, 1990)

จากแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาล ขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุง แก้ไข การจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม และกิจกรรมต่างๆ ให้สนองตอบต่อความต้องการของนักศึกษาพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล ในด้านการร่วมรู้สึก การให้ความอบอุ่นและดูแลเอาใจใส่ การเปิดเผยตนเอง การยอมรับ การมีความซื่อสัตย์ การเป็นแบบอย่าง และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
2. เพื่อเปรียบเทียบสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิก

จำแนกตามอายุ วุฒิทางการศึกษา ภาควิชาการพยาบาลที่สังกัด ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และการอบรมครูคลินิก หรือการศึกษาทางการนิเทศของอาจารย์พยาบาล

สมมติฐานของการวิจัย

1. การร่วมรู้สึก การให้ความอบอุ่นและดูแลเอาใจใส่ การเปิดเผยตนเอง การยอมรับ การมีความซื่อสัตย์ การเป็นแบบอย่าง และการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรง เป็นสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาล ขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล
2. อาจารย์พยาบาลที่มีอายุ วุฒิทางการศึกษา ภาควิชาการพยาบาลที่สังกัด ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และการอบรมครูคลินิกต่างกัน สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะปฏิบัติงานในคลินิกแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ อาจารย์พยาบาลซึ่งปฏิบัติงานนิเทศนักศึกษาพยาบาลในคลินิกมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี ในวิทยาลัยพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งสุ่มตัวอย่างแบบง่าย มา 4 แห่ง คือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา สุรินทร์ อุตรธานี และสรรพสิทธิประสงค์อุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 46 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชุดดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของอาจารย์พยาบาล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์พยาบาล แบ่งออกเป็น 7 ด้าน คือ ด้านการร่วมรู้สึก การให้ความอบอุ่น และดูแลเอาใจใส่ การเปิดเผยตนเอง การยอมรับ การมีความซื่อสัตย์ การเป็นแบบอย่าง และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรง รวมทั้งสิ้น 40 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.924

ชุดที่ 2 แบบสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบบันทึกสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล มีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือใน 7 ด้าน รวมทั้งสิ้น 45 ข้อ

ตอนที่ 2 คู่มือวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์มีสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาลและเกณฑ์ตัดสินระดับสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์พยาบาล มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.902

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสังเกตสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือให้นักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่ปกปิดและมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ (No-concealment/intervention) เมื่อสิ้นสุดการสังเกตผู้วิจัยแจกแบบสอบถามในเรื่องสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือให้นักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกแก่อาจารย์พยาบาล

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และค่าเอฟ การวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือให้นักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล จำแนกโดยรวมและรายด้าน มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ยกเว้นในด้านการเป็นแบบอย่างมีความเหมาะสมในระดับน้อย

2. สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือให้นักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาลรายด้านและโดยรวม จำแนกตามช่วงอายุ วุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ถ้าจำแนกตามประสบการณ์การอบรมครูคลินิก โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการมีความซื่อสัตย์ อาจารย์พยาบาลที่ไม่เคยรับการอบรมครูคลินิกมีค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือสูงกว่าอาจารย์ที่รับการอบรมครูคลินิก

3. สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือให้นักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานในคลินิกของอาจารย์พยาบาล จำแนกตามภาควิชาการพยาบาล โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการพยาบาลมีค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือสูงกว่าอาจารย์ภาควิชาการพยาบาล

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อาจารย์ภาควิชาสูติศาสตร์มีค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือด้านการร่วมรู้สึกและด้านการให้ความอบอุ่นและดูแลเอาใจใส่ สูงกว่าอาจารย์ภาควิชาการพยาบาลอื่นๆ ด้านการเปิดเผยตนเองและด้านการเป็นแบบอย่าง พบว่าอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการพยาบาลมีค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือสูงกว่าอาจารย์ภาควิชาการพยาบาลอื่นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ช่วยเหลือผู้อื่น (Helping profession) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การร่วมรู้สึก (Empathy) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวิชาชีพพยาบาล ความเข้าใจและเข้าถึง

ความรู้สึกของนักศึกษา จะทำให้ผู้นิเทศสามารถรับรู้โลกส่วนตัวของนักศึกษา นอกจากนี้อาจารย์พยาบาลควรตระหนักถึงการให้ความอบอุ่นและการเอาใจใส่ในตัวผู้รับการช่วยเหลือ โดยการแสดงออก เช่น การทักทายได้ถาม การยิ้ม การสบตา และอากัปกริยาต่างๆ อันจะส่งผลให้บรรยากาศของความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายเป็นไปอย่างราบรื่น

ผลการวิจัยนี้ พบว่า การยอมรับในตัวบุคคลของนักศึกษานั้น อาจารย์มีพฤติกรรมการยกย่องชมเชยน้อยที่สุด ซึ่งการที่อาจารย์เห็นคุณค่าในตัวนักศึกษา เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self - concept) ความรู้สึกนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับนักศึกษาที่มีปมด้อยขาดความมั่นใจในตนเอง อาจารย์จึงควรพยายามถ่ายทอดความรู้สึกเหล่านี้ให้นักศึกษาได้รับเพราะนักศึกษานั้นพร้อมที่จะทำตามความคาดหวังของผู้ที่มีความสำคัญต่อตน

ตัวแปรในเรื่อง อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ไม่มีผลต่อการเกิดสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการรับรู้ในแต่ละสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลในการเชื่อมโยง อดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะประสบการณ์ด้านสัมพันธภาพระหว่างตนเองกับบุคคล (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2527)

ตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ คือ ประสบการณ์ การอบรมครูคลินิก จะเห็นได้ว่าถึงแม้อาจารย์พยาบาลที่ไม่ผ่านการอบรมครูคลินิกมาก่อน แต่ต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือก็ต้องแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อผู้รับการช่วยเหลือด้วยความซื่อสัตย์ ภายใต้เงื่อนไขของความไว้วางใจ จริงใจ จากข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าอาจารย์พยาบาลที่ไม่ได้รับการอบรมครูคลินิก ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในช่วง 11 ปีขึ้นไป การที่มีประสบการณ์ของการเป็นครูมานาน อาจจะทำให้เห็นพฤติกรรมการมีสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลที่ปฏิบัติงานในคลินิกได้ชัดเจนกว่า ดังนั้นสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือจึงเป็นทักษะที่อาจารย์พยาบาลทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และควรได้ตระหนักถึงความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในวิชาชีพครูผู้ให้ความช่วยเหลือ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยนี้สามารถนำไปพัฒนาแนวคิดและสร้างรูปแบบโปรแกรมการมีสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ สำหรับอาจารย์ในสถาบันการศึกษาพยาบาล

2. ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการการพยาบาล ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พิจารณาปรับปรุงบทบาท เกี่ยวกับความสำคัญในเรื่องการสร้างสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ เพื่อความเป็นเอกภาพและการพัฒนา ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพเชิงวิชาชีพต่อไป

3. ในการพัฒนาอาจารย์ใหม่ ควรใช้แนวคิดสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือมาเป็นฐานการจัด
อบรมหลักสูตรครูคลินิก

□□□□□

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ เอิบสิริสุข. การศึกษาการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัย
พยาบาลสภากาชาดไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- จินตนา ยูนิพันธุ์. การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพยาบาลศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- Cohen, Helen A. **The nurse's quest for professional identity.** California : Addison-
Wesley Publishing Company, 1981.
- De Young, Sandra. **Teaching nursing.** Cumming Publishing Company, Inc. 1990.
- Jacobson, Magaret M. Effective and ineffective behavior of teacher of nursing as
determined by their students **Nursing Research.** 15 : 1966.
- Nelms, Tommie Puckett. The lived experience of nursing education : A phenomenological
study. 1988. **D.A.I.** 49 : 1988.